

Základy tvorby odborného textu
Mgr. Radana Červená, Ph.D.
Archiv města Brna
cervena.radana@brno.cz



Základy tvorby odborného textu 2018

- ▶ 1) uvedení do tématu 28. 2.
úvod, nastínění programu semináře, charakteristika a účel odborného textu
výběr tématu, výzkumné otázky, pracovní postup
- ▶ 2) heuristika, kritika zdrojů 14. 3.
informační zdroje (rešerše, bibliografie, databáze, systém knihoven, knihovní katalogy, digitální zdroje, jak pracovat s různými zdroji)
kritický přístup k textu (sekundární a primární zdroje, nakládání s nimi, úskalí internetu)
- ▶ 3) obsahové zpracování 28. 3.
odborné útvary (klíčová slova, abstrakt, resumé, anotace, recenze, studie, monografie, kvalifikační práce)
obsahová rovina textu (osnova, úvod, stať a závěr, váha informací a jejich hierarchizace)
- ▶ 4) etika a citace 11. 4.
etika práce se zdroji (citace, parafráze)
autorský zákon
citace v textu (obecná pravidla, ČSN, různé obory, různé druhy citací)
- ▶ 5) formální zpracování, konečná redakce 9. 5.
formální úprava textu (nadpisy, odstavce, typy písem), lektura, korektura, recenzní posudek, korektorské značky



Úkoly semináře

▶ Seminární úkoly

- ▶ Zpracování výběrové bibliografie k tématu (úkol ze semináře č. 2)
- ▶ Abstrakt a klíčová slova vybraného článku (úkol ze semináře č. 3)
- ▶ Citace dle různých norem (úkol ze semináře č. 4)

▶ Semestrální práce

- ▶ Vypracování recenze na jednu ze seznamu vybraných knih – hlasování google
 - ▶ – **úkol do příštího semináře na 14. 3. 2018**



Seznam knih k výběru na recenzi

- ▶ SCHMIDT, Ondřej: *Jan z Moravy: zapomenutý Lucemburk na aquilejském stolci*. Praha : Vyšehrad, 2016. 280 stran, ISBN:978-80-7429-741-0.
- ▶ BLOCH, Marc. *Obrana historie, aneb, Historik a jeho řemeslo*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2011, 159 s. ISBN 978-80-257-0403-5.
- ▶ MCDONOUGH, Frank. *Gestapo: mýtus a realita Hitlerovy tajné policie*. Praha: Vyšehrad, 2016, 292 s. Moderní dějiny. ISBN 978-80-7429-742-7.
- ▶ ZÍDEK, Petr. *Hana Benešová: neobyčejný příběh manželky druhého československého prezidenta (1885-1974)*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2014, 287 s., [40] s. obr. příl. ISBN 978-80-242-4681-9.



Recenze

- ▶ písemný kritický posudek uměleckého nebo vědeckého díla
- ▶ obsahuje vždy zhodnocení
- ▶ může být určena k publikaci
 - ▶ posouzení předností a nedostatků dané práce
- ▶ nebo jako podklad recenzního řízení



Obsah recenze

- ▶ recenze má obsahovat:
 - ▶ bibliografické údaje o hodnocené práci ve formě citace (včetně pořadí vydání, nakladatelství, rozsahu – počet stran podle čísla poslední stránky)
 - ▶ popis struktury díla – názvy oddílů a kapitol, jejich obsah (stručně), základní teze autora
 - ▶ kontext díla – informace o autorovi, souvislosti problému, kterým se jeho práce zabývá s uvedením nejdůležitější sekundární literatury, atp.
 - ▶ znalostí kontextu recenzent prokazuje, že je kompetentní hodnotit danou práci



Jádro recenze

- ▶ hodnocení práce v širších souvislostech (interdisciplinárních)
- ▶ uznání přínosu, významu díla v rámci daného vědního oboru
- ▶ poukázat na hlavní přednosti či nedostatky v argumentaci, výběru dat, zacházení s pojmovým aparátem
- ▶ zhodnotit práci po formální stránce, včetně úpravy (obrazové přílohy)
- ▶ hodnocení z jazykového hlediska (stylistika, gramatika, přehlednost a struktura textu), práce s poznámkovým aparátem, citacemi
- ▶ konfrontace s vlastními názory recenzenta na danou problematiku
- ▶ zasadit práci do rámce dosavadní tvorby autora, v rámci jeho vědeckého vývoje
- ▶ konečný soud, stručné shrnující hodnocení na závěr



Recenze

▶ **zásady recenzenta:**

- ▶ napsat dobrou recenzi není snadné
- ▶ nenechat se strhnout k unáhleným soudům
- ▶ mít úctu k odvedené práci druhého

▶ **kritika může být:**

- ▶ s opatrným vyslovením vlastního soudu
- ▶ zdvořilá
- ▶ mírná a rozvažující
- ▶ připouštějící jen částečnou oprávněnost tvrzení
- ▶ poukazující na částečné nedostatky
- ▶ postupně graduující
- ▶ rezolutní
- ▶ ironizující



K semestrálnímu úkolu

- ▶ recenze v délce 5 normostran na dříve vybranou publikaci
 - ▶ (normostrana = 1 800 znaků)
- ▶ termín odevzdání: do 31. 5. 2018



Odborný text

- ▶ celistvý, uzavřený slohový útvar, jehož účelem je informovat, zaujímat stanoviska, vysvětlovat myšlenky a komunikovat o teoriích různých vědních oborů s odbornou veřejností
 - ▶ je nástrojem komunikace ve vědních oborech
 - ▶ jeho funkce je odborně sdělná a vzdělávací
 - ▶ četba odborných textů, kritický přístup k nim a schopnost jejich vlastní produkce je jedním z účelů vzdělání na VŠ
 - ▶ četba odborných textů – aktivní a efektivní čtení, porozumění, pochopení a poznání, získávání zkušeností
 - ▶ publikování vlastních odborných textů – prokázání schopností a dovedností získaných během studia formou závěrečné práce



Dělení podle stylu

- ▶ Teoreticky odborný styl
 - ▶ teorie jednotlivých vědních oborů – maximální přesnost, jednoznačnost, výstižnost
- ▶ Populárně odborný styl
 - ▶ poznatky vědy zpřístupňuje široké veřejnosti – určité zjednodušení bez zkreslení
- ▶ Učební styl
 - ▶ směřuje čtenáře k poznání, cílem je něco se naučit



Dělení podle funkce

- ▶ Publikování vědeckých poznatků
 - ▶ monografie, studie, odborná stať, referát, odborný článek, stať ve sborníku, přednáška
- ▶ Odborné kritické zhodnocení
 - ▶ recenze, posudek, polemika, analýza
- ▶ Školní práce
 - ▶ seminární práce
- ▶ Kvalifikační práce
 - ▶ vede k získání akademického titulu
 - bakalářská práce (Bc.)
 - magisterská práce (Mgr. nebo Ing.)
 - rigorózní práce (PhDr., JUDr., RNDr.)
 - dizertační práce (Ph.D.)
 - habilitační práce (doc.)
- ▶ Vzdělávací funkce
 - ▶ učebnice, učební texty, skripta, e-learning



▶ Dělení podle formy

▶ písemné

- ▶ monografie, disertace, studie, odborný článek, polemika, posudek, recenze

▶ ústní

- ▶ diskuze, debata, referát, koreferát, přednáška

▶ Dělení podle původnosti obsahu

▶ původní

- ▶ nové poznatky a závěry

▶ přehledové

- ▶ rekapitulace dosavadního bádání s nastíněním dalšího vývoje

▶ Dělení podle počtu mluvčích

▶ monologické

- ▶ monografie, disertace, studie, odborný článek, polemika, referát, koreferát, přednáška, posudek, recenze

▶ dialogické

- ▶ diskuze, polemika, debata

▶ Dělení podle typu vědního oboru

▶ scientes – přírodní vědy

▶ arts and humanities – humanitní vědy



Výběr tématu



- ▶ ***„Kdo chce psát diplomovou práci, musí si najít takové téma, které je schopen zpracovat.“***
- ▶ *Téma odpovídá zájmům studenta a navazuje na absolvované studijní předměty, na přečtené knihy, vychází ze studentova politického, náboženského a kulturního přesvědčení a interpretace světa.*
- ▶ *Prameny nutné pro zpracování práce jsou dostupné.*
- ▶ *Zpracovatelnost tématu odpovídá kulturní vyspělosti uchazeče a jeho schopnosti vzhledem k věku, zkušenostem a znalostem některé problémy chápat a interpretovat.*
- ▶ *Metoda použitá při zpracování tématu odpovídá zralosti studenta, navazuje na metody vyučované a prakticky zkoušené ve výuce nebo se opírá o znalosti a dovednosti nabyté četbou či praxí.*

Umberto Eco: Jak napsat diplomovou práci.



Téma odborné práce

▶ Téma odborné práce

- ▶ odpovídá studijním, odborným a lidským zájmům autora
 - ▶ znalosti o tématu usnadní počáteční orientaci
- ▶ původní, dosud nezpracované, originální
 - ▶ Ještě to nikdo nikdy nenapsal?  konzultujte
- ▶ zpracované, autor k němu přistoupí z jiného úhlu, použije nové prameny, dojde k jiným závěrům
 - ▶ Jiný pohled? Nový objev? Nepoužitý pramen?  konzultujte



Výběr tématu

- ▶ dostatečná časová rezerva
 - ▶ o tématu přemýšlet v předstihu
- ▶ jazyková vybavenost
 - ▶ pro historická témata nutná němčina, případně latina
- ▶ tematické okruhy zadávané jednotlivými obory
 - ▶ vyvěšené na oborových webech
 - ▶ obecné okruhy
 - potřeba specifikovat konkrétní téma
 - ▶ konkrétní témata
- ▶ vlastní téma
 - ▶ je třeba dobře promyslet obsahovou náplň a cíle
 - ▶ podložit obsáhlejšími rešeršemi
- ▶ pramenná základna
 - ▶ znalost archivní sítě www.cesarch.cz
 - ▶ zahraniční prameny = zahraniční cesty
- ▶ konzultovat s vybraným vedoucím práce



Téma

- ▶ dostatečně nosné a zajímavé
 - ▶ poskytuje dostatek
 - ▶ prostoru k vyjádření
 - ▶ možností pro myšlený rozsah práce
- ▶ pro autora zábavné
 - ▶ vyžaduje množství času
 - ▶ je třeba se tématu věnovat do hloubky
- ▶ použitelné i do budoucna
 - ▶ možnosti navazujícího bádání
 - ▶ profesní směřování
- ▶ použitelné při hledání práce
 - ▶ lze zpracovat téma zadané příštím zaměstnavatelem
- ▶ otevírá možnosti dalšího studia
 - ▶ magisterské či následně doktorské studium



Konzultace a termíny

- ▶ důležitá konzultace s vedoucím práce / školitelem
 - ▶ v dostatečném předstihu vybrat vedoucího práce
 - ▶ volba vyplývá z oborové specializace pro vybrané téma
 - ▶ seznámit se s jeho přístupem, formou komunikace
 - ▶ poznat jeho metody při vedení práce
 - ▶ konzultovat s ním téma
 - ▶ téma zúžit, upravit, rozšířit dle jeho rady
 - ▶ domluvit s ním časovou osu tvorby a odevzdávání částí práce
 - ▶ většinou je nejprve vyžadován úvod a seznam zdrojů
- ▶ nenechávat vše na poslední chvíli
- ▶ zjistit si všechny termíny spojené s odevzdáváním práce
 - ▶ žádaný rozsah, citační pravidla (ČČH, ČMM, AČ)
- ▶ konzultovat a mluvit o tématu s ostatními odborníky a kolegy



Téma – výzkumné otázky

- ▶ **Základem práce by měla být jasně formulovaná teze, kterou autor v průběhu psaní prozkoumává ze všech stran:**
 - ▶ **identifikace problému**
 - ▶ **definice problému**
 - ▶ popis nevyřešené, nevyjasněné či sporné situace
 - ▶ **výzkumná otázka / otázky**
 - ▶ tvrzení, na které hledáme odpověď v souvislosti s problémem
 - Jaký byl vztah mezi ?
 - Jaká je nejlepší cesta k ... ?
 - Co se stane, když ... ?
 - ▶ **soupis několika vět k tématu**



Téma – výzkumné otázky

- ▶ **Promýšlení výzkumných otázek a problematizování tématu vede k vytčení klíčových pojmů, množiny výrazů, které použijeme při vyhledávání podkladů k práci:**
 - ▶ pojmy obecné
 - ▶ pojmy konkrétní
 - ▶ využití synonym



Vyhledávání podkladů

- ▶ prohledat literaturu v katalogích a databázích knihoven
 - ▶ www.mzk.cz; www.nkp.cz; zahraniční knihovny
- ▶ projít on-line vědecké zdroje – databáze MU
 - ▶ <https://ezdroje.muni.cz/>
- ▶ informovat se o možnostech získání potřebných publikací
- ▶ projít možnou pramennou základnu v ostatních paměťových institucích
 - ▶ archivech
 - www.cesarch.cz
 - ▶ muzeích
 - www.museum.cz
 - ▶ památkových ústavech
 - www.npu.cz
 - ▶ galeriích, výzkumných ústavech



Specifikace tématu

- ▶ **dostatek informací**
 - ▶ téma zúžíme - specifikujeme
 - ▶ nelze zpracovat širokou škálu výzkumných otázek
- ▶ **nedostatek informací**
 - ▶ téma rozšíříme - zobecníme
 - ▶ minoritní téma se snadno a rychle vyčerpá
- ▶ **k rozšíření či zúžení použijeme:**
 - ▶ časové období
 - ▶ geografické určení
 - ▶ specifické aspekty problému
 - ▶ zasazení do širšího kontextu
- ▶ **problematické téma**
 - ▶ zkuste přeformulovat výzkumnou otázku
 - ▶ zkusit jiný pohled: Jak jinak bychom mohli?



Obecné rady

- ▶ formulace myšlenek musí být srozumitelná
 - ▶ musí jim rozumět autor i čtenář
- ▶ v textu nepoužívat slova, kterým autor nerozumí
- ▶ používat citace z knih, které měl autor k dispozici
- ▶ vyvarovat se nadužívání módních slov, která do jazyka odborného textu nepatří
- ▶ odborné texty jsou nejčastěji psány v 1. osobě množného čísla, tedy „my“
- ▶ užívat spisovné češtiny a mít po ruce Pravidla českého pravopisu
- ▶ při shromažďování podkladů si důkladně psát odkazy na později citované texty či uložení použitých pramenů
- ▶ důsledně citovat dle požadovaných citačních pravidel
- ▶ poznámky psát jako celé věty: začínají velkým písmenem a končí tečkou



Shrnutí

- ▶ **Přemýšlejte o tématu v dostatečném předstihu**
 - ▶ Co a proč chci psát?
 - ▶ hledání nápadů, čtení, archivace
- ▶ **Relevantní a dostupné podklady jsou základ**
 - ▶ vyhledávání dostupných poznatků
- ▶ **Skutečně vás tohle téma zajímá?**
 - ▶ prozkoumání motivace
- ▶ **Diplomka jako brána do profesního života**
- ▶ **Zkonzultujte téma ještě před závazným přihlášením**
- ▶ **Zdroje, citace**
- ▶ Proved'te si test:
- ▶ https://kuk.muni.cz/inforum/2009/obecna_pravidla.html



17 momentů procesu psaní

- ▶ Shromažďování znalostí
- ▶ Stanovení záměrů
- ▶ Analýza zadání
- ▶ Plánování
- ▶ Vybavení si vědomostí o typech psaní
- ▶ Zvažování časových a prostorových limitů
- ▶ Předběžné rozvržení látky
- ▶ Formulace myšlenek
- ▶ Revidování
- ▶ Zakoušení paniky a hrůzy



17 momentů procesu psaní

- ▶ Vyjasnění si upřímnosti myšlenek
- ▶ Stanovení vlastní identity
- ▶ Ohled na čtenáře
- ▶ Zakoušení radosti a uspokojení
- ▶ Rozhodnutí o převzetí odpovědnosti
- ▶ Přiznat pozici, či ji zamaskovat
- ▶ Uplatnění jazykové kompetence

Jak napsat odborný text, Praha 1999, s. 34–35.



Literatura k tématu

- ▶ Kolektiv autorů: *Úvod do studia dějepisu 1. díl*, Brno 2014. (online verze ke stažení <https://digilib.phil.muni.cz/data/handle/11222.digilib/130405/monography.pdf>, citováno 17. 1. 2016)
- ▶ *Od abstraktu do závěrečné práce: jak napsat diplomovou práci ve společenskovědních a humanitních oborech: praktická příručka*. Edited by Helena Kubátová - Dušan Šimek. 4., přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 90 s. ISBN 978-80-244-1589-5.
- ▶ KŘOVÁČKOVÁ, Blanka; SKUTIL, Martin. *Jak napsat seminární a závěrečné práce ve společenských vědách*. Vyd. 1. Hradec Králové : Gaudeamus, 2009. s. ISBN 9788070418635.
- ▶ POKORNÝ, Jiří. *Úspěšnost zaručena: jak efektivně zpracovat a obhájit diplomovou práci*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. 207 s. ISBN 80-7204-348-X.
- ▶ ECO, Umberto a Ivan SEIDL. *Jak napsat diplomovou práci*. Olomouc: Votobia, 1997. 271 s. ISBN 80-7198-173-7.
- ▶ ČMEJRKOVÁ, Světlá, Jindra SVĚTLÁ a František DANEŠ. *Jak napsat odborný text*. Vyd. 1. Praha: Leda, 1999, 255 s. ISBN 80-85927-69-1.
- ▶ ŠANDEROVÁ, Jadwiga a Alena MILTOVÁ. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, 209 s. ISBN 80-86429-40-7.



- ▶ <https://ezdroje.muni.cz/>
- ▶ www.archive.org
- ▶ biblio.hiu.cas.cz
- ▶ aleph.nkp.cz
- ▶ <https://theses.cz/>
- ▶ Kurz práce s informacemi – Masarykova univerzita
http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/js07/informace/materialy/kurz_prace_s_informacemi.html#01
- ▶ Portál pro podporu informační gramotnosti
INFOGRAM
<http://www.infogram.cz/findInSection.do?sectionId=1115&categoryId=1172>

